

Теорія та методика навчання

УДК 378.147:811.161.2-051

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15656261>

Вимоги до формування навичок усного мовлення в німецькій мові

Клак Інна Євгеніївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та методик навчання Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса

Шевченка, м. Кременець, Україна,

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7723-1910>

Яценюк Надія Іванівна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов та методик їх навчання Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса

Шевченка, м. Кременець, Україна,

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9140-9060>

Прийнято: 18.05.2025 | Опубліковано: 29.05.2025

Анотація. Стаття присвячена аналізу основних вимог щодо формування навичок усного мовлення в німецькій мові. У роботі розглядається суть усного спілкування, ключові аспекти, які впливають на розвиток комунікативних навичок учнів, зокрема, важливість граматичної правильності, розширення словникового запасу, розвиток фонетичних та інтонаційних навичок. Акцентовується увага на взаємозв'язку між навчанням і реальними комунікативними ситуаціями, а також йдеться про мовлення як цільову навичку та про мовлення як проміжну навичку.

Мета статті: розкрити роль говоріння та його взаємозв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності, представити етапи моделі говоріння, окреслити вимоги щодо формування навичок усного мовлення та критерії успішної мовленнєвої діяльності учнів.

У статті представлена модель говоріння, яка характеризується трьома етапами: концептуальним (розмова планується), формувальним (підбирається лексика та граматика для формулювання висловлювання) та артикуляційним (відбувається висловлювання).

Методи дослідження. Застосовано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів: аналіз, синтез, узагальнення психолого-педагогічної та методичної літератури, моделювання навчального процесу, а також спостереження й аналіз результатів навчальних досягнень. Особлива увага приділяється методам та підходам, які застосовуються для ефективного розвитку цих навичок на різних етапах вивчення мови, а також представленні типові вправи для активізації словникового запасу. **Результати.** В результаті дослідження виокремлено найбільш ефективні стратегії і рекомендації для вчителів і методистів, що можуть сприяти покращенню навчання, а також критерії успішної мовленнєвої діяльності, до яких належать спілкування учнів один з одним німецькою мовою, розмова про себе або зміст, який їх цікавить, висока та збалансована участь в усному мовленні, висока мотивація до виступу, вільне і зрозуміле усне мовлення. **Висновки.** Результати апробації засвідчили зростання позитивної динаміки мовленнєвої активності та внутрішньої мотивації учнів до вивчення німецької мови, зацікавленості у володінні іноземною мовою.

Перспективи. Подальші дослідження передбачають проведення повноцінного педагогічного експерименту з метою виявлення внутрішньої мотивації учнів до вивчення німецької мови.

Ключові слова: учень, розмовна мова, модель говоріння, мотивація, критерії мовленнєвої діяльності.

Requirements for the formation of oral language skills in German

Inna Klak

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Their Teaching Methods Kremenets Taras Shevchenko Regional Humanitarian and Pedagogical Academy, Kremenets, Ukraine,

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-7723-1910>

Nadiia Yatseniuk

PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages and Their Teaching Methods Kremenets Taras Shevchenko Regional Humanitarian and Pedagogical Academy, Kremenets, Ukraine,

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-9140-9060>

Annotation. *The article deals with the analysis of the basic requirements for the formation of oral German speaking skills. The paper reveals the essence of oral communication, key aspects that influence the development of students' communicative skills, in particular, the importance of grammatical correctness, expanding vocabulary, development of phonetic and intonation skills. It emphasizes the relationship between learning and real-life communication situations, and it also talks about speaking as a target skill as well as an intermediate skill. **The purpose of the article** is to reveal the role of speaking and its relationship with other types of speech activities, present the stages of the speaking model, outline the requirements for the development of oral communication skills and the criteria for the students' successful speech activity. The article presents the speaking model that is characterized by three*

stages: conceptual (the conversation is planned), forming (vocabulary and grammar are selected to formulate the statement) and articulatory (the statement is made).

Research methods. *A set of general scientific and special methods has been used: analysis, synthesis, generalization of psychological, pedagogical and methodological literature, modeling of the educational process as well as observation and analysis of learning outcomes. Particular attention is paid to the methods and approaches used for the effective development of these skills at different stages of language learning, typical exercises for activating vocabulary have been introduced.*

Results. *As a result of the study the most effective strategies and recommendations for teachers and methodologists that can help improve learning as well as the criteria for successful speaking activities, which include students communication with each other in German, a talk about themselves or the content they are interested in, high and balanced participation in oral communication, high motivation to speak, fluent and understandable oral communication, have been highlighted.* **Conclusions.** *The results of the testing showed an increasing positive dynamics of students' speech activity and internal motivation to learn German as well as their interest in mastering a foreign language.* **Prospects.** *Further research involves conducting a full-fledged pedagogical experiment in order to reveal students' intrinsic motivation to learn German.*

Keywords: *student, spoken language, speaking model, motivation, criteria of speech activity.*

Постановка проблеми дослідження. У сучасному світі володіння іноземними мовами стає невід'ємною частиною особистісного та професійного розвитку. Особливої уваги потребує формування навичок усного мовлення, яке є ключовим аспектом комунікативної компетенції. Вивчення німецької мови, як однієї з найпопулярніших європейських мов, вимагає особливого підходу до розвитку усного мовлення. У цій статті ми розглянемо основні вимоги та методи,

які сприяють ефективному формуванню цих навичок у процесі навчання. Усне мовлення є центральним будівельним блоком людської взаємодії і, поряд із аудіюванням, читанням і письмом, є однією з навичок, які слід розвивати та тренувати на уроках іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед відомих науковців, які працювали над методикою формування навичок усного мовлення, можна виокремити таких дослідників, як: Ганс-Георг Гадамер [2; 3]- відомий філософ, який досліджував комунікативні аспекти мови та розуміння, Джером Брунер [14] - психолог, який вивчав когнітивні процеси навчання та роль мови в розвитку особистості, О.Бігич [1] - лінгвіст, яка спеціалізується на методах викладання іноземних мов, зокрема, усного мовлення, а також вітчизняні науковці С. Гапонова, Р. Мартинова, О. Пехота та ін. [4; 5; 6; 7].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значні дослідження говоріння як виду мовленнєвої діяльності, залишаються ще й досі малодослідженні аспекти. Зокрема усне мовлення як цільова та проміжна навички. Вимагають подальшого аналізу та доопрацювання критерії успішної мовленнєвої діяльності, та вправи, що мотивують та підсилюють цей вид діяльності, активізують словниковий запас, будують та структурують спілкування.

Мета дослідження: розкрити роль говоріння та його взаємозв'язок з іншими видами мовленнєвої діяльності, представити етапи моделі говоріння, окреслити вимоги щодо формування навичок усного мовлення та критерії успішної мовленнєвої діяльності учнів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Навчитися говорити можливо лише розмовляючи якомога частіше в ситуаціях, які потребують комунікації. Активне залучення учнів на уроці і спонукання їх говорити якомога більше, є особливим завданням вчителів на занятті. Іноді люди також говорять, щоб встановити перший контакт або щоб не здатися грубим. Можна говорити без

прямого звернення до співрозмовника, але це зазвичай вимагає особливих можливостей або ситуацій, наприклад, у презентаціях чи лекціях (монологічне мовлення).

Розмова є соціальною взаємодією, оскільки ми спілкуємося з людиною (діалогічне мовлення), з якою плануємо поділитися певною інформацією. Під час розмови ми передаємо цю інформацію, ставимо запитання, робимо пропозиції, сперечаємось або висловлюємо, наприклад, бажання, надії чи почуття. Все це також потрібно вивчати та тренувати на іноземній мові [2].

Залежно від соціальної групи, в якій ми рухаємося, розмова відбувається в більш-менш фіксованих, міжкультурних часто дуже різних формах. З колегами по роботі ми говоримо не так, як з друзями із спортивного клубу, з дітьми – по-іншому, ніж з батьками, а з незнайомими людьми теж спілкування відрізняється від того, що зі знайомими людьми. Це не лише вирішує, наскільки офіційною чи неформальною має бути наша мова, а й те, які фрази, звичаї розмови та форми ввічливості ми використовуємо («Залиште мене», ви можете сказати своєму другові, але не своєму начальнику) і про які теми ми можемо говорити.

Знаходити правильні слова, звертати увагу на структури, вимовляти слова вголос без страху, а також звертати увагу на інтонацію або знати, коли що сказати, кому і як - ми знаємо з власного вивчення мови. Говоріння – це дуже складний процес, у якому багато малих підпроцесів мають виконуватися паралельно й автоматично. Цей вид мовленнєвої діяльності часто здійснюється у зв'язку з іншими видами діяльності. Наприклад, у діалозі, відповідаючи співрозмовнику, потрібно слухати. Усна доповідь може базуватися на письмовому рукописі або аркуші паперу з маркерами, так що тут необхідно говорити і читати [5, с.165].

Розмовна мова відноситься до вербально-мовних частин усного спілкування, включаючи всі значущі вокальні та просодичні явища». Ось як Філер [13] описує те, що ми досить випадково називаємо «говорінням». Це

означає, що на додаток до фонетичних виразів у формі слів і текстів також включено мелодію, тон голосу тощо. Крім того, «усне спілкування» слід визначати ще ширше, оскільки воно включає «розуміння між принаймні двома сторонами через вербальне усне спілкування, фізичне спілкування або спілкування на основі візуального сприйняття [13, с.26]». Отже, має значення не лише те, що ми чуємо, але й те, що ми сприймаємо через мову тіла. Усі ці аспекти відіграють важливу роль на уроках іноземної мови.

Мовлення має свої особливості. Розмова сама по собі є складною та має численні характеристики, зокрема те, що вона зазвичай відбувається під час спілкування віч-на-віч (за винятком: по телефону) і залежить від певного позамовного контексту, тобто від ситуації, в якій відбувається розмова, і попередніх знань партнера по спілкуванню. Наприклад, речення «У вас немає сміттевого відра?» слід розуміти не як запитання, а як непряме прохання прибратися, яке повинні знати обидва співрозмовники, щоб мовленнєвий акт мав ефект. Характеристики розмовної мови включають невербальні елементи (жести і міміка) які супроводжують і підтримують мовлення, спонтанне реагування на усні заяви. До мовних процедур і шаблонних фраз зазвичай вдаються автоматично.

Ці характеристики також необхідно враховувати під час навчання навичкам мовлення, щоб учні могли говорити вільно.

Найвідомішою моделлю говоріння, яка показує, що насправді відбувається у мозку людини, яка розмовляє, є модель Левелта (1998), яка передбачає фазу концептуалізації, формулювання та артикуляції [15].

На етапі концептуалізації комунікація планується. Допомогає цьому знання світу, яким володіють мовці, їхнє розуміння відповідної ситуації розмови та способу, у який відбувається розмова, а також знання адресата.

На етапі формулювання потім здійснюється пошук слів і будується граматична та фонологічна структура висловлювання. Для цього мовець

використовує свою мовну пам'ять (лексику), у якій зберігається словниковий запас, граматики та звуки. Це означає, що формулювання спочатку існує в голові, перш ніж буде вимовлено вголос у фазі артикуляції.

Усі психічні процеси перевіряються знову і знову або внутрішнім монітором (фаза концептуалізації), або системою розуміння на слух (фаза формулювання та артикуляції). Тому людина завжди промовляє слова подумки і перевіряє їх. Оратор слухає, поки планує і говорить. Якщо ми не згодні з тим, що говоримо, ми припиняємо формулювати, наприклад, якщо ми дали обіцянку. Власне кажучи, говорити без слуху навряд чи можливо. Коли ми говоримо, ми одночасно практикуємо слухання. Однак різні процеси не відбуваються один за одним, як може припустити модель, а скоріше відбуваються одночасно. Під час мовлення повинні взаємодіяти артикуляційні, фонологічні, граматичні, семантичні, текстові навички та світоглядні знання [11]. На відміну від письма, під час розмови немає часу спочатку шукати в голові потрібне слово, потім придумувати, наприклад, закінчення, а потім з'єднувати слово з наступним словом тощо. Тому на уроці необхідно практикувати не лише мовлення саме по собі, але, перш за все, вільне мовлення, як це передбачає модель навчального поля.

Уроки іноземної мови не завжди є розмовними. Деякі розрахунки навіть припускають, що кожен учень має максимум 1 хвилину для розмови на уроці. З 20 слухачами на занятті це становить максимум 3,5 години розмовного часу за 3 роки, якщо уроки відбуваються 2 години на тиждень. Розмовний відсоток тих, хто навчається, не високий і, в будь-якому випадку, занадто низький, щоб досягти навчальної мети навичок спілкування [1].

Потрібно уважніше придивитися до мовлення та розрізнити мовлення як цільову навичку та як проміжну навичку. Коли йдеться про проміжну навичку, увага не зосереджується на здатності говорити як такій, а скоріше мова є лише засобом досягнення мети, наприклад, під час перевірки словникового запасу або

під час усної граматичної вправи. Однак, якщо потрібно практикувати саму здатність говорити, то у центрі уваги повинні бути мовні навички або мовні дії (цільова навичка), як це передбачено принципом орієнтації на дію. Метою уроку має бути те, щоб учні створювали мову в ситуаціях, які є максимально автентичними, і усвідомлювали, що вони можуть використовувати її, щоб досягти чогось (діяти), наприклад, поставити запитання, на яке отримають відповідь, або попросити когось щось зробити, що вони потім і роблять. Для запам'ятовування мовних дій необхідно, щоб учні формулювали істинні твердження, наприклад, у відповідь на запитання «Де ти живеш?» відповідати правдиво за власним місцем проживання (у Стамбулі/Києві...), таким чином кажучи як вони самі, а не як фігура підручника з місцем проживання в німецькомовному регіоні, як ми бачили з принципом персоналізації.

Діяти лінгвістично в автентичних ситуаціях на уроці часто важко, оскільки багато ситуацій, таких як розмова з лікарем про хворобу, запитання про дорогу до міста або відвідування ярмарку та встановлення контактів, можна лише змодельовати. Але навіть у таких ситуаціях важливо, щоб учні могли самі розробляти діалоги, використовуючи варіації, наприклад, практикуючись замовляти улюблені страви в ресторані або працюючи за власним розкладом, коли справа доходить до призначення зустрічей. Під час спілкування є можливість для автентичних мовних дій, коли взаємодія та організація заняття регулюються німецькою мовою.

Вимоги до формування навичок усного мовлення. Розмова в автентичних ситуаціях також може включати в себе опитування учнів один в одного, пошук автографів або створення списків хітів під час курсу, як показано в наступному прикладі. Проведіть опитування класу до теми «найкращі подарунки»:

а) Що б ти хотів отримати на день народження?

б) Запитайте клас і зробіть статистику: чого найбільше хочуть хлопчики та дівчатка в класі?

Крім вільної від страху атмосфери в класі, усне навчання є успішним, коли учні знають цілі навчання і ці цілі відповідають їхнім потребам, тобто коли цілі навчання є прозорими. Навчання усному мовленню полягає не в тому, щоб просто говорити про що-небудь, а в тому, щоб реально взаємодіяти один з одним лінгвістично в класі, тобто говорити один з одним про зміст або готуватися до цього за допомогою вправ [10].

В учнів часто виникає відчуття, що вони не можуть нічого внести в розмову. Однак цього можна уникнути, вибираючи теми та мовні дії, що стосуються життя учнів. Учні не лише люблять говорити про це, вони також можуть вносити реальний зміст, щоб значущий внесок надходив не лише від викладачів [8; 9].

Різноманітна робота та соціальні форми, також можуть мотивувати учнів говорити та підвищувати рівень їхнього мовлення [6]. Мета полягає в тому, щоб якомога більше учнів брали участь у розмовній діяльності та говорили якомога більше та зв'язніше.

Критеріями успішної мовленнєвої діяльності є:

- учні спілкуються один з одним німецькою мовою,
- учні можуть говорити про себе або зміст, який їх цікавить,
- участь є високою та збалансованою,
- мотивація до виступу висока,
- учні говорять вільно і зрозуміло.

Тут стає зрозуміло, що навчальний час слід планувати як для цілеспрямованого усного мовлення, так і спеціально для навчання вільного мовлення. Вчителі повинні забезпечити достатню кількість розмов у класі. Зі збільшенням швидкості мовлення учня здатність безпосереднього контролю з боку вчителя зменшується. Це означає нові вимоги до ролі вчителя: вчителі

повинні стимулювати, ініціювати, контролювати – і вчитися давати самим учням більш активну частину уроку [12].

Вправи, що готують спілкування це зазвичай завдання на введення або активізацію лексики та граматичних структур, на розвиток засобів мовлення, які відповідають ситуації та адресату, а також вправи на артикуляцію.

Багато проблем з мовленням виникають через брак словникового запасу. Учні хочуть сказати щось важливе, але їм бракує потрібних слів. Розмова зупиняється або переривається. Компенсаторні стратегії, такі як перефразування або вказівка на об'єкт, підтримують спілкування, але вони лише зменшують проблему, а не вирішують її. Тому необхідно ввести словниковий запас або активізувати уже наявний. Найвідомішими вправами активізації словникового запасу, ймовірно, є асоціаграми або словесні їжаки, які призначені для активізації та збору лексики, яка вже існує в навчальній групі.

Слово їжачок часто пишуть на дошці і стирають його не пізніше наступної вправи. Насправді це прикро, тому що нова лексика додається в ході уроку. Інтелектуальна карта може бути особливо корисною для запам'ятовування візуальних учень. Вона також може підтримувати тематичне мовлення, надаючи словниковий запас і контекст, наприклад, коли йдеться про обмін інформацією.

Карта розуму – це вправа, коли лексика вводиться за допомогою малюнків або фотографій і супроводжується проханням класифікувати його (наприклад, класифікувати їжу та напої або сказати, що є типовим для чоловіків/типовим для жінок).

У наступному прикладі ролі чоловіків і жінок обговорюються в колажі. Для оцінювання слід обмінюватися думками (погоджуватися, не погоджуватися), що може бути цікавим для учнів, оскільки ідеї та кліше стають зрозумілими.

Таким чином, словниковий запас можна одночасно використовувати в комунікативному мовленнєвому акті, вводячи необхідні засоби мови, наприклад,

у мовному полі. Ідіоми можуть бути простими і складними, складатися з одного слова або повних речень. Вони прив'язані до конкретних мовленнєвих дій, наприклад висловлення власної думки, і можуть бути засвоєні на всіх рівнях як шаблонні фрази у відповідній ситуації. Це означає, що перевага спільного введення лексики і засобів мови полягає в негайному застосуванні: слова не пропонуються ізольовано, а відразу вкладаються в шаблонну фразу.

До вправ, які будують і структурують спілкування належать, перш за все,

- вправи для діалогової роботи (графіка діалогу)
- вправи на монологічне мовлення, наприклад, коли йдеться про розповідь історії чи звіт про досвід [2; 13].

В діалоговій роботі важливо те, що партнери по навчанню переслідують певні наміри або цілі в розмові, наприклад, просити щось або домовитися про побачення. Графік діалогу може слугувати структурною допомогою, особливо якщо розмова довша за міні-діалог. Варіанти діалогу можуть бути досить різноманітними. Діалоги по телефону також слід практикувати знову і знову в різних ситуаціях з різними варіантами, тому, що під час розмови по телефону більше не використовуються такі комунікативні сигнали, як кивання голови як знак розуміння, або ж розведення руками як сигнал безпорадності тощо. Це означає, що слух і розуміння відіграють більшу роль під час телефонних дзвінків, ніж під час прямої розмови. У різних культурах також існують різні телефонні угоди (як відповісти, попрощатися тощо).

Висновок. Отже, у статті розглянуто важливість говоріння як основного компонента мовленнєвої діяльності, його взаємозв'язок з іншими видами діяльності, такими як слухання, читання і письмо, а також етапи моделі говоріння: концептуалізації, формулювання та артикуляції. Зроблено висновок, що ефективно володіння мовою неможливе без розвитку навичок говоріння на кожному з етапів комунікації. Це забезпечує цілісне сприйняття мови, активує когнітивні процеси, сприяє соціалізації та покращує взаєморозуміння між

учасниками комунікативного процесу. Для того щоб процес мовлення був ефективним, вчителю необхідно забезпечити достатню кількість розмовних ситуацій у класі. Різноманітна робота та соціальні форми будуть мотивувати учнів до підвищення їхнього рівня мовлення.

Подальше дослідження потрібно спрямовувати на вивчення ефективності різних методів інтерактивного навчання усного мовлення та їх вплив на розвиток комунікативних навичок учнів у різних умовах.

Список використаних джерел

1. Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е. та ін. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика* : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
2. Гадамер Г.-Г. *Істина і метод.* — Том 1: Герменевтика I: Основи філософської герменевтики. К.: Юніверс, 2000. 464 с.
3. Гадамер Г.-Г. *Істина і метод.* — Том 2: Герменевтика II: доповнення. К.: Юніверс, 2000. 478 с.
4. Гапонова, С. В. Сучасні методи викладання іноземних мов за рубежом. *Іноземні мови.* 1, 1998. 24–31.
5. Мартинова, Р. Ю. Лінгводидактичні праці сучасних науковців з історії розвитку методики навчання іноземних мов як самостійної науки. *Український педагогічний журнал* 2023. 3, 163–174.
6. Мартинова, Р. Ю. Розвиток методики навчання іноземних мов у дослідженнях зарубіжних учених. *Український педагогічний журнал* 2023, 104–114.
7. *Освітні технології. Навчально-методичний посібник за редакцією доктора педагогічних наук О. М. Пехоти.* Київ: «А.О.К.» 2004р. 255с

8. Шустваль С. Гра на уроці англійської мови як засіб підвищення пізнавальної активності школярів //початкова школа, 2004р. №7
9. Ярошенко О. Г. групова навчальна діяльність школярів: теорія і методика-К.: партнер, 1997р. 193с.
10. Bohlen, A. Methodik der neusprachlichen Unterrichts. Heidelberg, Quelle u. Meyer. 1999. 145 s.
11. Burns, A. and Joyce, H. Focus on Speaking. Sydney: National Centre for English Language Teaching and Research 1997.
12. Caunneau, I. Hören-Brummen-Sprechen. Hören und Ausspracheschulung. Fremdsprache Deutsch, 7, 1992. 17–20.
13. Fiehler, Reinhard/Barden, Birgit/Elstermann, Mechthild/Kraft, Barbara: Eigenschaften gesprochener Sprache. Theoretische und empirische Untersuchungen zur Spezifik mündlicher Kommunikation. (= Studien zur Deutschen Sprache 30). Tübingen: Narr, 2004.
14. Jerome S. Bruner . A Study of Thinking [A Study of Thinking]. New Brunswick (U.S.A.) and London (U.K.) : Transaction Publishers. 2009
15. Levelt, W.J.M. Speaking : From Intention to Articulation. – Cambridge, M.A. : MIT Press. 1998.